

Majoritets- parlamentarism

Serien "Liberalt perspektiv" fortsätter med denna artikel. Föregående artiklar har varit införda den 21 resp den 24 december.

Sedan hösten 1932 har socialdemokratien, med undantag för sommarmånaderna 1936, innehaft regeringsmakten eller i varje fall varit det starkaste partiet i regeringen. Men under många år begränsades eller beslöjades partiets maktställning av skilda omständigheter. Den stora framgång för en positiv krispolitik som 1933 års uppgörelse innebar vanns under samverkan med andra grupper, främst bondeförbundet. Efter 1936 års val etablerades först samarbete mellan de båda för uppgörelsen ansvariga partierna, sedan, under världskriget, samarbete mellan alla demokratiska partier. Först med samlingsregeringens upplösning efter krigets slut blev därför det socialdemokratiska väldet klart markerat; därtill bidrog partiets frammarsch under kriget och dess framförande av ett radikalt, av socialiseringsstendenser präglat program i samband med regeringsskiftet på sommaren 1945. Att slå tillbaka socialiseringskraven och begränsa statsinsparandet blev den borgerliga oppositionens huvuduppgift. I huvudsak lyckades, vilket man alltför ofta förbiser, oppositionen i denna uppgift; socialdemokratien gick tillbaka, och under inflytande härav och av den snabba välståndshöjningen avskrevs de extrema punkterna i efterkrigsprogrammet och fantasierna om en skördetid i socialismens tecken.

Denna utveckling bekräftades då bondeförbundet engagerades som stödparti i regeringen hösten 1951. Socialistisk politik i mera egentlig mening kunde inte föras i allians med bondepartiet; snarare fick denna allians tjäna som alibi för socialismens uppgivande. Men själva det socialdemokratiska partiets maktställning syntes inte allvarligt hotad genom koalitionen. Bondeförbundet, en korsning mellan parti och påtryckningsgrupp, kunde vinnas genom förmåner in natura, inte alltför dyra att betala för en industrialism i blomstring och expansion. Därför kunde föreställningen leva kvar att den egentliga uppdelningen var i borgerliga och socialdemokrater, att koalitionen var en parentes i utvecklingen, och denna föreställning stimulerades ytterligare då koalitionen på hösten 1957 bröts sönder och den gamla frontställningen änvo betonades.

Bygger vi på denna föreställning, finns blott två på de särskilda valutslagen beroende lösningar av regeringsfrågan: socialdemokrati eller borgerlighet. Vid upplösningsvalet i juni i år dominerade denna frågeställning. Väljarnas svar slog rekord i otydlighet; vi fick den nuvarande andra kammaren med 116 mot 115, i

realiteten på grund av talmanens tvungna neutralitet 115 mot 115. Intet är naturligare än att man i detta läge omprövar själva frågeställningen, själva föreställningen om en dominerande motsättning mellan borgerliga och socialdemokrater.

Enligt vår uppfattning är denna föreställning — har länge varit — på en gång farlig och föråldrad. Farlig därför att dess konsekvens under överskådlig tid framåt blir att det viktigaste statsorganet, regeringen, behärskas av ett parti eller en koalition som representerar omkring hälften av väljarna. Att inom denna tid vare sig de borgerliga eller socialdemokraterna skulle nå en stark och stabil majoritet är osannolikt, för att inte säga otroligt. En parlamentarism med 51 procent mot 49 bland folket och regeringsmakt för de 51 procenten är en begränsning av demokratin, samtidigt som den begränsar statsstyrelsens auktoritet. Farlig också därför att en sådan uppdelning medför en konstlad skärpning av motsättningarna; det blir nödvändigt för de om ett par procent marginalväljare stridande grupperna att överbetona konflikterna, att mer än politiken alltid kräver hemfalla åt hets och demagogi.

Föråldrad är föreställningen helt enkelt därför att det inte för närvarande finns bestämda och generella skiljelinjer mellan borgerlighet och socialdemokrati. För tio eller tolv år sedan kunde man under ett kort skede på grund av socialdemokratins tillfälliga och av några få doktrinärer och opportunisterna framdrivna radikaliseringsmed ett visst fog tala om sådana skiljelinjer; nu kan man det inte. Vad vi står inför är nödvändigheten av att lösa en rad invecklade ekonomiska problem, där insikter och realism, inte ett

skuggspel med avdankade ideologier, är vad som krävs; vi är också förpliktade att utbygga välfärdssamhället på skilda områden, utifrån värderingar som omfattas av en överväldigande majoritet. I dagens läge är vi väl alla medvetna om att partierna inte med stöd av vissa begreppssystem och teorier går till ställningstagande i de enskilda fallen; de söker tvärtom med möda efter positioner, påverkade av sakliga överväganden, av hänsyn till sina traditionella klientel, inte minst av den taktik för vilken utmanövring av motståndaren och vinnandet av röster är visdomens kulmen.

Till dessa skäl mot tron på alternativen socialdemokrati och borgerlighet kommer efter årets båda val ännu ett. Folkpartiets stora framgångar 1948 betingades av partiets klara och skickliga kritik av den efter världskriget frambrutande gammalsocialismen — med dess krav på förstatligande och statsdirigering — men partiet företrädde tillika under sin nye ledare en utpräglad socialpoli-

tisk radikalism. Det borgerliga alternativet tedde sig vid denna tid, och under de tio år folkpartiet bevarade sin starka ställning, närmast som en styrelse av folkpartiet, med stöd av de två andra borgerliga partierna.

Med högerens (och centerns) framgångar i år har bilden förändrats. Folkpartiet har förlorat ledningen inom oppositionen, och samtidigt har dennas splittring i de aktuella

frågorna framträtt tydligare än förut. Det finns i dagens läge inte skäl att påstå att folkpartiet står höger närmare än det står socialdemokratien, att det, för att begagna klichéer, är mera ett borgerligt parti än ett vänsterparti. Därmed är även den partipolitiska grundvalen för den här diskuterade föreställningen om majoritetsparlamentarism med socialdemokrati och borgerlighet i växling undergrävd.